

ՄԱՐԴՈՒ ՀՈԳԵԿԵՐՏՎԱԾՔԻ ԱՐՏԱՅՈՂՈՒՄԸ
ԱՆՐԻ ԹՐՈՒԱՅԱՅԻ «ՄԱՐԴ» ՎԵՊՈՒՄ

Նելլի Բ. Գալստյան

Մ. Խորենացու անվան համալսարան, Երևան, ՀՀ

Ամփոփում

Նախաբան. Անրի Թրուայան (Լևոն Թորոսյան) որոնող գրող է: Նա ձգտում է ճանաչել մարդուն ներհակ հարաբերություններում, բանալ նրա հոգու շխուզարկված ծալքերը, իմացական ու բարոյական նոր շարժումները: Արձակագիրն իր գննումները, վերլուծումները կատարում է ռուսական և եվրոպական ընթերցումներից ստացած հոգեբանական և իմաստասիրական դրույթների, հմտությունների և սեփական կենսափորձի զուգորդումներով: Նրա գրական կայուն նախասիրություններից են անկողմնակալ գնումը, երևույթին տարբեր, հաճախ անակնկալ անկյուններից մոտեցումը: Անրի Թրուայան, մեծանալով ռուսական և ֆրանսիական մթնոլորտում, ազդվելով ռուս և եվրոպական մշակույթներից, իր տեղը հաստատեց եվրոպական գրական անդաստանում: Ավելի քան քառասուն գրքերի հեղինակ է: *Մեթոդներ և նյութեր.* Հոդվածում կիրառվել են կառուցվածքային-տիպաբանական մեթոդները, գրական երկերի վերլուծության համակարգային և ամբողջական վերլուծության սկզբունքը: Փորձ է արվել՝ վեր հանելու ուսումնասիրվող նյութում պատճառահետևանքային կապերը, առնչությունները: *Վերլուծություն.* Ֆրանսիական վիպագրության մեջ Ա. Թրուայան իր տեղը գտավ նախ վիպակներով, ապա ծավալուն վեպերով: Արձակագիրը հետևեց վիպագրության ռուսական և ֆրանսիական բարոյագիտական, հոգեբանական չափանիշներին: Նրա ստեղծագործությունը ֆրանսիական և ռուսական գրական ավանդների համադրումն է: «Անրի Թրուայանի արձակը,- ինչպես նկատում է Ալ. Թոփչյանը,- յուրատեսակ խաչաձևումն է ռուսական և ֆրանսիական դասական ավանդների: Մի կողմից ռուսական ռեալիզմին բնորոշ էպիզմն է, մյուս կողմից ֆրանսիական հոգեբանական վեպի ավանդների ստեղծագործական յուրացումը» [4, էջ 682]: *Արդյունքներ.* Անրի Թրուայան «Մարդը» վեպով ներկայացրեց մարդու բարդ, խաթարված հոգեաշխարհը: Դիմելով ընտանեկան վեպի ավանդույթին՝ գրողը

վեր է հանել կենցաղի մեջ ծնունդ առնող ողբերգական ընթացքները, ծայրահեղության հակված կերպարներ՝ իրենց տարբեր, իրարամերժ հոգեկան կերտվածքներով: Ներկա ժամանակներում մարդու առջև ծառայած նորոգյա մարտահրավերների, լինելության բարդ իրավիճակների պայմաններում թեման ունի արդիական հնչողություն:

Բանալի բառեր՝ *ընտանեկան վեպ, ավանդույթ, հարցադրում, վերաբերմունք, գեղարվեստական մտածողություն, փիլիսոփայական կողմնորոշում, եսասիրություն, կյանքի ընթացք, զգացումի ըմբռնում, ձգողական ներքին գորություն:*

Ինչպես հղել՝ Գալստյան Ն. Մարդու հոգեկերտվածքի արտացոլումը Անրի Թրուայայի «Մարդը» վեպում // ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ»: Գյումրի: Հ.1 (29): 226-233 էջեր: DOI: 10.52971/18294316-2026.29.1-226

THE EXPRESSION OF HUMAN PSYCHOLOGY IN THE NOVEL "SPIDER" BY HENRI TROYAT

Nelli B. Galstyan

Institute of Literature after M. Abeghyan of NAS, Yerevan, RA

Abstract

Introduction: Henri Troyat (Levon Torosyan) is a searching writer. He strives to recognize a person in his inner relationships, to open the unexplored folds of his soul, new cognitive and moral movements. The prose writer carries out his examinations and analyses by combining psychological and philosophical principles, skills, and his own life experience gained from Russian and European readings. Among his stable literary preferences are impartial examination, approaching phenomena from different, often unexpected angles. Henri Troyan, having grown up in a Russian and French atmosphere, influenced by Russian and European cultures, established his place in the European literary scene. He is the author of more than forty books. **Methods and materials:** The article uses structural-typological methods, the principle of systematic and holistic analysis of literary works. An attempt has been made to reveal cause-and-effect relationships and connections in the material under study. **Analysis:** In French novel writing, A. Troyan found his place first with short stories, then with extensive novels. The prose writer followed the Russian, French moral, and psychological standards of novel writing. His work is a combination of French and Russian literary traditions.

"The prose of Henri Troyat," writes A. Topchyan, "is a unique cross between Russian and French classical traditions. On the one hand, it is the epicism characteristic of Russian realism, and on the other, it is a creative appropriation of the traditions of the French psychological novel" [4, p. 682]. **Results:** Henri Troyat presented the complex, disturbed psyche of man with his novel "The Spider." Drawing on the tradition of the family novel, the writer revealed the tragic processes that arise in everyday life, characters prone to extremes, with their different, mutually exclusive mental formations. In the current times, in the face of modern challenges and complex situations of existence, the topic has a contemporary resonance.

Key words: *family novel, tradition, questioning, attitude, artistic thinking, philosophical orientation, selfishness, life course, understanding of feeling, inner power of attraction.*

Citation: Galstyan N. *The expression of human psychology in the Novel "Spider" by Henri Troyat* // "Scientific Works" of SCAS NAS RA. Gyumri, 2026. Vol. 1(29), 226-233 pp., DOI: 10.52971/18294316-2026.29.1-226

Ն Ա Ն Ա Ր Ա Ն. Մուտք գործելով ֆրանսիական գրականություն՝ Անրի Թրուայան «Սարդը» վեպով հարեց 19-րդ դարում ռուսական և ֆրանսիական գրականության մեջ ձևավորված հոգեբանական վեպին, որը 20-րդ դարում մեծ տարածում գտավ համաշխարհային գրականության մեջ: Նա սերունդների և արժեքների հակադիր քննական լուսի ներքո ներկայացրեց 20-րդ դարի 30-ական թթ. -ի բարդ ու դժվարին իրավիճակներում հայտնված ֆրանսիացիների հոգեբանությունը, վարքն ու բարքը, կենցաղը, հասարակական-քաղաքական հարաբերությունները:

Թրուայան ընտանեկան, կենցաղային հոգեբանական վեպով նոր թարմ շունչ բերեց ֆրանսիական գրականություն: Նրա վեպի հերոսների զգալի մասը, անկախ հասարակության մեջ զբաղեցրած դիրքից, ապրում է կյանքը բարեփոխոյալու ազնիվ ձգտումով, փորձում վեր բարձրանալ միապաղաղ առօրյայից, օգնել անելանելի հոգեկան վիճակում հայտնվածներին: Գրողն իր հերոսներին հետևողականորեն, հոգեբանական նուրբ բացահայտումներով, որը չի հաջողվել ոչ մի գրողի, հանգեցնում է նույն եզրակացության. կյանքը, մարդկային հոգեբանությունը, կրքերը, բնագոյները, ապրելու ու մեռնելու բանաձևերը անփոփոխ են:

1938թ. - ին Ա Թրուայան ֆրանսիացի նրբաճաշակ ընթերցողների դատին հանձնեց գրական տիպարների հոգեվիճակների դրամատիզմով ֆրանսիական գրականության մեջ առանձնացող «Սարդը» վեպը, որն արժանացավ Հունկուրների պատվավոր գրական մրցանակի: Այն 2009թ. - ին հայերեն է թարգմանել Պարգև Շահբազյանը: Վեպով գրողը վարպետորեն կարողացել է արտացոլել մարդու «ներքին աշխարհը» և «նրա հոգու նրբագույն շարժումները»: Դիպուկ է նկատում վիպասանի բարոյական քննական ենթահողը և ոճավորման գեղարվեստական եղանակը բանաստեղծ և թարգմանիչ Աբրահամ Ալիքյանը. «Հեղինակի «տոլստոյական» ոճը, որի մեջ բնական հոսքով ներծծված են արդիական վեպի բոլոր առողջ տարրերը, մեղմ է ու անխնա՝ տիպարներ բնութագրելու ժամանակ, թափանցիկ է ու թելադրիչ՝ հոգեբանություններ վեր հանելու ընթացքում և զուսպ ու այլաբանական՝ բնության տեսարանների առջև» [1, էջ 121]: Վեպի գլխավոր հերոս Ժերար Ֆոնսելը «մանր» մտավորական է, հայեցող փիլիսոփա, որին կյանքը բարեշրջելու անկարողությունը դարձրել է գոյության ձանձրույթի բարդույթով տառապող անհատ, հոգեկան հիվանդ՝ պարփակված իր ներքին աշխարհում, Հոր մահից հետո Ժերարը ընտանիքի միակ տղամարդ էր: Փխրուն կազմվածքով, ճկուն, բայց «տանջված» մտքով, նա հազվադեպ է դուրս գալիս տանից, զզվանք է տածում մարդկային ցեղի նկատմամբ: Իր ընտանիքից բացի նրան ոչինչ չի հետաքրքրում, ոչ ոք իրավունք չունի ներխուժել այնտեղ. ապրում է նեղ ընտանեկան կյանքով: Նա մարդ-սարդ է՝ իր սարդուտայնի շուրջ պտտվող: Նա ոստայն է հյուսում հարազատների և ընկերների շրջանում, փորձում ուղղորդել նրանց, բայց միշտ պարտվում է: Հերոսը դատապարտված է մենության այն պատճառով, որ մարդիկ չեն ուզում փոխվել իր «ցուցումով», ապրում են այնպես, ինչպես կարող են՝ բարձրանալով, սայթաքելով, սխալվելով, խաբվելով, դավաճանելով: Մարդիկ, հասցնում են շրջանցել «սարդի» ոստայնը, որը կյանքից կտրված, վերացարկված գաղափարի հյուսկենն է: Այս առումով հերոսը խրված է օբյեկտիվան ծուլության ճահճում՝ իր «ճշմարտության» մասին անվերապահ բարձր կարծիքով: Դատողու-

թյուններ է անում «Չարի» արմատի մասին, տարված է տեսության շուրջ անպտուղ շարադրանքի հեռանկարով, նույնիսկ խորագիրը՝ «Չարը և Բարին գուգակցված հաճոյականին և անհաճոյին», հուզավառում է իրեն, և ձեռքերը շփելով մտմտում է, թե ինչ արձագանք պիտի առաջացնի ընկերության մեջ, նյութ, որից այդպես էլ գլուխ չի հանելու: Նույն է վիճակը անգլիական ոստիկանական վեպի թարգմանության խնդրում, որ պիտի բավարարեր մտավոր հավակնությունների գոնե նվազագույնը: Բայց այստեղ էլ անձարակ է, նրա կատարած տարբեր թարգմանությունները հասցնում են փակուղու՝ ակամա մահվան: Հերոսը ուշադրությունը սևեռել է մահվան և կամքի հատկանիշների ընկալումների վրա: Ժերարը բռնակալ է մոր հանդեպ: Նա մերժում է այն ամենը, ինչը կապված է կանանց հետ: Ուշադրություն դարձնենք ֆրանսիագիր Վ. Քաչայի նույնատիպ «ղևի» հանդեպ վերաբերմունքին. վերջինիս մոտ արթնության խնդիրն է՝ իբրև նոր հանգուցալուծման ձև, որի ծագումը հանգեցնում է Թրուայայի հետ հակադրական ծայրաթևի: Մարդու մեջ նստած «ղևի» արթնության ու նրանից մշտական վախի նյութը գեղարվեստական մտածողության մշտարժարձ խնդիրներից է, փիլիսոփայական կողմնորոշում:

Ժերարը կենցաղին մեծ տեղ է հատկացնում. այստեղ նա ինքնիշխան է, ազատ: Կենցաղի ամենից ծանր «տեղամասը» ընտանիքն է, ուր սարդը «բոլոր լավ մտերը թույնի է վերածում», ինչպես հուշում է վեպի բնաբանը, ինչպես թելադրում է Ժերարին ավեափ լցված իր եսասիրությունը՝ հենված փիլիսոփաների, հատկապես Ֆրիդրիխ Նիցշեի գերմարդու չմարսված հիմնադրույթների վրա, որոնք միջավայրի, անգամ հարազատների հարաբերություններում նրան պիտի առաջնորդեին ինքնամեծար սկզբունքով: Նրա փորձարարական դաշտում մայրն է, երեք քույրերը և ընկերը՝ Ժյուլիեն Լկենը, որի նկատմամբ հույսը և քնքշանքը ներդաշնակ են, քանի որ «գաղափարակից» է, անգամ՝ հաճելի ընդդիմախոս՝ շաղախված մերձփիլիսոփայական հաճումներով: Մոր հետ կապերում դժվար է ասել՝ ինչն է իշխում. այն, ինչ բնությունից է անցել, որը կարծես հավասարաչափ էլ բաշխված է մայրական ու որդիական գործվներում: Մայրն ավելի զիջող է որդու քմահաճությունների դիմաց: Նա ստիպված վաճառքի է հանում անգամ ընտանեկան առևտրային ձեռնարկությունը, համակերպվում որդու ինքնամեկուսացման փաստին, փորձում հաշտարար լինել որդու և դուստրերի ծայրաթևերում: Կարելի է նույնիսկ նկատել, որ մայրը միջնորդ օղակ է որդու և կյանքի կշռույթ կազմող զարկերի միջև: Եվ երբ մեռնում է մայրը, Ժերարի մոտ անկման նշանը դառնում է տիրապետող՝ Աստուծոց նախանշված «անկման գլխավոր կետերի» հանրագումար, որոնց «միջև մարդն ազատ է գծելու իր ճանապարհը այնպես, ինչպես ինքն է հասկանում» [3, էջ 34]: Վիպական գործողությունն արագընթաց է, հոգեբանական քննության ուժեղ դրվագները կապված են առաջին հերթին Ժերարի քույրերի ու նրանց առանցքով անցնող տիպարների վարքի հետ, ինչի շնորհիվ զտվում են բնավորությունները, բացվում խառնվածքի անակնկալ ակունքներ: Քույրերից առաջինը ամուսնացած Լյուսին է, որին, ինչպես էլիզաբեթին և Մարի-Կլոդին, Ժերարը սիրում էր անսահմանորեն՝ իր ավանդական եսասիրության շրջանակում: Իր սիրո, եսասիրության և խանդի ողջ ուժով հրաժարվում է թույլ տալ քույրերին ամուսնանալ և օգտագործում է կործանարար երևակայության միջոցները՝ նրանց երջանկությունը խաթարելու և նրանց իր մոտ պահելու համար: Սիրել նշանակում էր գերծ

պահել քույրերին աշխարհիկ սխալներից, բարեփոխել, հարկ եղած ուժով վերափոխել նրանց կյանքի ընթացքները, զգացումի ըմբռնումները, ձգողական ներքին գործությամբ նրանց կապել իր առօրյային, մտային իր հորձանքին: «Ժերարը հպարտ էր.- գրում է հեղինակը, որ կարողանում է իր մեջ իշխել նյութական այդ աշխարհի փորձություններին: Նրա համար միակ կարևոր բաներն էին ներքին կյանքը, ես-ի հարստացումը ընթերցումների միջոցով, խորհրդածությունը, ուսումնասիրությունը: Հարկավոր էր վեր բարձրանալ խառնակ ամբոխից, հեռու մնալ կրքերից, նրա ամբողջ ուժը գալիս էր իր մեկուսացումից» [3, էջ 18]: Հերոսը մտածում էր, որ քույրերին և ընկերոջը կարող էր տոգորել միայն վերերկրային գործությամբ, հաղթահարել նրանց մեջ մարդուն, չարչարանաց փորձագրության գլխագրի մեջ ամրագրել այդ գաղափարը՝ բարձրացնելով այն դեպի Uber-Ich-ը, ինչպիսին ուզում էր տեսնել իրեն: Բայց քույրերը անկարող էին գնահատել եղբոր իմացական «գոհողությունների» շղթան: Երբ Լիան ամուսնանում է Պոլ Օկոկի հետ՝ չանսավով Ժերարի հորդորին, վերջինս խռովում է, թույլ պատրվակով հրաժարվում հարսանիք գնալուց: Բայց հետո փոխում է «մարտավարությունը»՝ այս անգամ նախընտրելով քրոջ ճակատագրի մեջ բարոյաբանական «շտկումները»: Ինքը՝ կատարյալ ձախողակ ինտիմ հարաբերություններում, ծանոթ լինելով Լկենի՝ քրոջ հանդեպ անցյալում եղած վեհերոտ սիրահետումներին, փորձում է ամեն գնով խոչընդոտել նրանց միասնությունը, ինամբով մշակած «դավադրությունը» տապալվում է. «Տրամբլների» ամառանոցում Լկենի և Լյուսի երկխոսությունը երկու փխրուն սրտերի վերջին հանդիպումն է. Ժուլիեն Լկենը Լյուսի հետ խորհրդավոր զրույցից հետո փախչում է հաջորդ առավոտն՝ առաջին հանրակառքով: Դժվար է կռահել, թե նման զարգացումներին ինչպես է արձագանքում Լյուսը: Գուցե դատենք այսպես, թե նա համակերպված է ճակատագրին և ուշ արթնացող զգացումի հորդումին տեղ չի բացում, որքան էլ Ժուլիենը լավը լինի, նրանց ճանապարհները չեն հատվելու:

Մեր առջև հանձին Ժերարի, ռուսական ավանդույթների թելադրությամբ և քաջ իմացությամբ կերտված հայեցող, ավելորդ մարդու կերպարն է՝ կյանքի բնաբուխ ընկալման ոլիերիմ հակառակորդը, որը մերժում է մանրախնդիր առօրյան ու դրա հետ՝ սիրո, կրքի, մարդկային անհանգստությունների, բնագոյների տիրակալությունը: Թրուայան ավելորդ մարդկանց ենթահողը ֆրանսիական տաղտուկ միջավայրում 20-րդ դարի առաջին կեսին ծավալում է մեղմորեն, առանց ընդգծվածության: Վեպն ուշագրավ է նրանով, որ հեղինակը հարյուրամյակ անց ֆրանսիական հանդերձով խաղարկում է պուշկինյան դրաման՝ նոր լուծումներով ու կերպարային վերադասավորությամբ. Օնեգին-Լենսկի առանցքով Ա.Թրուայան կերտել է Ժերար-ժյուլիենին: Միայն թե այստեղ ժյուլիեն Լկենն ինքն է փախչում Ժերարի հյուսած ոստայնից: Դա ավելի նկատելի է, քան Լյուսից նրա փախուստը, քանի Լյուսը Ժերարի բերած հարթության մեկ նշանաձողն է միայն: Լկենի Լոնդոն հեռացումը միայն զգացումից փրկության ուղի չէ: Նա ավելի վաղ էր ծրագրել այդ քայլը. փախչում է փիլիսոփաներից, նրանց սարքած ծուղակներից, Ժերարյան հեզնախառն հալածումներից, անգամ՝ «հետապնդումների» փորձերից:

Ժերարի քույրերից ավագը Էլիզաբեթն էր: Նրան նույնպես հաջողվում է ձերբազատվել եղբոր սիրո պարտադրանքից, թեև ամուսնական ընտրությունը հաջողակ չէր:

Նա ամուսնանում է Ֆոնսեկների պարզ գործակատար Ժոզեֆ Տելիենի հետ՝ որը գաղտնի սիրային կապերի մեջ է խափշիկ վաճառողուհու հետ: Որքան էլ որ Ժերարը բացի ժոզեֆի՝ իր համար էլ մութ կապերը, անգթաբար փռի իր առջև, միևնույն է, նա, թեկուզ նվաստացած, նախընտրելու է Տելիեի ընտանիքը, երեխային, խաբված կնոջ ճակատագիրը, քան վերադարձը տուն, ինչը բաղձում է եղբայրը: Ի դեպ, հենց էլիզաբեթի ջանքերով է ամուսինը հասնում լիակատար տնտեսական ազատության՝ դուրս գալիս Ֆոնսեկների կախվածությունից: Երիցս ճիշտ է էլիզաբեթը, մայրական եասսիրությունը գերադասում է գոյաբանական ես-ի խղճուկ խաղերից:

Տարբեր են քույրերը: Երրորդը մյուսներից նախահարձակ էր: Նրա տարերքը Վինիրալն էր, որը նույնպես կյանքի քաղցրությունների գերին էր: Մարի-Կլոդը, խուսափելով եղբոր հետ առճակատումներից, հաճախում է Լուվրի դպրոցի դասընթացներին, թաքցնում ապրումները, զգացումների շնչով տնօրինում սեփական ժամանակը: Եթե մյուս երկու քույրերը կողմ էին ընտանեկան հավաքություններին, ապա Մարի-Կլոդը հակված էր դրսերում որոնել հետաքրքրություն ու արժեք, հրապույր ու գրգիռ: Նրա վարքագծում ակնբախ խաղ կար՝ ավելի գորեղ, քան սերը դեպի եղբայրը, սերը դեպի Վինիրալը, որի հետ ամուսնությունը Ժերարի մահվան պատճառով ուշացավ մի քանի ամսով: Այդ խաղն ավելի արժեք ունի, քան եղբոր ծանծաղ փիլիսոփայությունը: Խաղը հենց կյանքի նշանն է, ինչով հակադրվում են քույրն ու եղբայրը: Քույրն օգնում է, որ բացահայտվի «Ժերարյան» ախտանիշը, ինչն ուղիղ գծով աղերսվում է ռուս դասական գրական երկին՝ Իվան Գոնչարովի ստեղծած ընկերային խոշոր երևույթին: «Թրուայան այն եզակի արվեստագետն է, - գրում է Ս. Դանիելյանը, - որն ագուցում է նիցշեականության բաղադրատարրի քննությունը ծուլության անքնին հայտանիշին, ընդ որում՝ կամքի հիմնախնդիրների լուծումների մատուցման լույսով: Դա իմացական «կեղծ լույսն» էր՝ «սուտ» ճշմարտությունը, ինչն արժանանում է վիպասանի սուր հեզնանքին» [2, էջ 302]: Կարելի է ամփոփել, որ քննադատությունը ծավալվում է հավասարաչափ ուժգնությամբ, և գրողը կանգ չի առնում համաշխարհային հեղինակությունների առջև (Ֆ. Նիցշե, Ա. Շոպենհաուեր, Ա. Բերգսոն, այդ թվում՝ և ստեղծագործական դեմքեր, որոնք և՛ սիրելի են, և՛ ընդունելի իր համար):

Թրուայայի Ժերարը սերը համարում է «թմրանյութ»՝ հեռու պահելով իրեն: «Խնամքով արված մի զգայազրկություն բթացնում էր ուրիշի ցավերը, - մտորում է Ժերարը: - Միայն ինքն էր արթուն, պայծառամիտ, մարմնով և հոգով կենսունակ: Ինչ որ իրեն պակասում էր կյանքն ընդունելի դարձնելու համար, այն թանկագին թմրանքն էր: Իսկ այդ թմրանքը սերն էր» [3, էջ 148]:

Ժերարը ձգտում է սիրուց ձերբազատել մտերիմներին, քանի որ սերը համարում է «արվեստական քուն՝ աշխարհի կենտրոնում» [3, էջ 148], ճիշտ և ճիշտ՝ «թմրանյութ: Անտեսելու չէ հանգուցալուծման տրամաբանական հաշվարկը, որ բխում է վիպական «դերաբաշխումից»՝ Ժերարը մեռնում է Փարիզում՝ Վոժերի հրապարակի հարևանությամբ, ուր միշտ կյանքը եռում է, ուր գարունը այլևս «իրավունք չունի» ներխուժելու: Գարունն ի գուր է գալիս իմաստասեր Ջենոբ Գլակի («Ermenophan չէ փոք»), հայեցող Ժերար Ֆոնսեկի («Մարդը») և այլոց համար, որոնց համար ներսուզումը ավելի կենսական է, քան

ապրելու խորհուրդը, ինչը կարող է հանգեցնել ինքնակեղեքումի, ուր կյանքի կշռույթը հաշվարկված է վերացարկումի անհիմաստ ու անպետք մաքառումով, որ հաճախ փոխարինվում է «կամքի կայսրությունները ճակատի քրտինքով հաստատելու» [3, էջ 61] անպտուղ մարմաջով: Ինչքան կամքի ձգտումը զորացած է թվում, այնքան «գունատ և անարյուն են» [3, էջ 114] կերպարները: Հերոսը ինքնասպանության կեղծ դրդումով ուզում է սթափեցնել քույրերին: Թրուայայի հերոսը խմում է ութ դեղահար՝ խորհելով, թե չափաբաժինը մահաբեր չէ: Նպատակը՝ «Թունավորում կեղծել: Մարսափեցնել իր քույրերին: Ետ բերել նրանց իր սնարի մոտ գոջահար ահաբեկված, խղճահարված» [3, էջ 181]: Գաղափարը Ժերարը վերցնում է ցածրաճաշակ գրքի անավարտ թարգմանության էջերից, որ իրեն հասցրել էր ձանձրացնել: հերոսուհու պահած շնդեղի թունավոր սերմերից պատրաստած հեղուկը բավարար չէր, որ գետններ ամուսնուն: Վրա հասած բժիշկը փրկում է զոհին ու մերկացնում մարդասպան կնոջը: Նյութը ոգևորում է Ժերարին: Իր կարծիքով, կեղծ վտանգի ենթարկելով իր անձը՝ կհասնի գլխավոր նպատակին, կբարձրաձայնի վերջնականապես խնդիրը, կհամախմբի քույրերին, կփրկի Մարի-Կլոդին ամուսնության «ծանր» հեռանկարից: Սպառնալիքի անմիտ այս խաղարկումը ծնունդ է սնանկ, անպտուղ իր երևակայության: Ժերարն այդ քայլով ուզում էր քույրերի ուշադրությունը սևեռել իր անմիտ կեցության վրա:

Դիպախաղի մանրամասները և լուծումների տարբերությունը հետաքրքրել է ֆրանսագիր արվեստագետին: Խորն է Թրուայայի այն միտքը, թե հարցադրումները տարածական են՝ փոխեք անունները, երկիրը, նույնն է, մարդն ավելի գերիշխող է: Մարդն ամենուր է: Ասել է թե՛ աշխարհիկը, անգամ գորշ առօրյան ավելի լուսավոր են, քան մտքի հպատակությունը: «Մարդ»-ի կառույցի ճանաչողական նուրբ գծերը հուշում են, որ Թրուայան վարանելով թակում է նատուրալիստների ճամբարի դռները:

Ե Ձ Ը Ա Հ Ա Ն Գ ՈՒ Մ. Անրի Թրուայան «Մարդը» վեպում պարզ ոճային հոգեբանական պատումով ներկայացրեց մարդկանց փիլիսոփայական ընկալումը, ներքին ազատագրման փորձը, մարդկանց ապրված, «այնկողմնային» կյանքը ընտանեկան սարդոստայնի մեջ:

Վեպը հոգեբանական անհավասարակշռության դաժան, խորաթափանց ստեղծագործություն է: Ժերար Ֆոնսելկի կերպարի միջոցով, ով իր սարդոստայնում գերի է պահում իր սիրելիներին, Թրուայան պատկերում է ընտանեկան բռնապետությունը, եսասիրությունը, անպարկեշտությունը, զգացմունքների բռնությունը, առօրյա կյանքի միապաղաղությունը, հերոսների վեհացումը, ովքեր հուսահատորեն փորձում են ազատվել դրանից:

Գ ր ա կ ա ն ու թ յ ու ն

1. **Ալիքյան Ա.** Հանդիսակցաց ափեր, Երևան, 2009, «Չանգակ» հրատ., 485 էջ:
2. **Դանիելեան Ս.** Միջուկի տրոհումը: Միջուկային գրականության պատմություն: Գիրք 1: Երևան: «Չանգակ-97» հրատ.: 2011: 204 էջ:
3. **Թրուայա Ա.** Մարդը, Երևան, «Էդիթ-Պրինտ» հրատ., 2009: 296 էջ:
4. *Օտարագիր հայ գրողներ*, Երևան: ԵՀ հրատ.: 1989, 674 էջ:

References

1. **Alikyan. A.** Opposite Shores. [*Nandipakac aper*]. Yerevan, 2009, "Zangak" Publ.House, 485 p. (in Armenian)
2. **Danielian. S.** The Splitting of the Core. History of Diaspora Armenian Literature. [*Mijuki trohume. Spurkahay grakanutyayn patmutun*], Book 1. Yerevan: "Zangak-97" Publ. House. 2011, 204 p. (in Armenian)
3. **Troyat. A.** The Spider. [*Sarde*]. Yerevan, "Edit-Print" Publ. House, 2009, 296 p. (in Armenian)
4. Armenian Writers in Foreign Languages. [*Otaragir hay groxner*], Yerevan, YU Publ.House, 1989, 674 p. (in Armenian)

Ընդունվել է / Received on: **25. 02. 2026**

Գրախոսվել է / Reviewed on: **20. 03. 2026**

Հանձնվել է տպ. / Accepted for Pub: **15. 05. 2026**

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Նելլի Բակուրի ԳԱԼՍՏՅԱՆ՝ բան. գիտ.թեկնածու,
Մ. Խորենացու անվան համալսարանի արտասահմանյան
գրականության և անգլերեն լեզվի դասախոս, Երևան, ՀՀ,
Էլ.հասցե՝ hasmikbakuralstyan@mail.ru, <https://orcid.org/0009-0003-3973-4378>

Nelli Bakur Galstyan: PhD in Philology,
Lecturer of Foreign Literature and English Language
University after. M. Khorenatsi, Yerevan, RA,
e-mail: hasmikbakuralstyan@mail.ru, <https://orcid.org/0009-0003-3973-4378>